

SPIS TREŚCI

CZĘŚĆ OGÓLNA

Rozdział 1. Rozwój i specyfika psychiatrii dzieci i młodzieży – Maria Orwid . . .	22
--	-----------

Czynniki wpływające na rozwój psychiczny dzieci i młodzieży oraz powstawanie zaburzeń

Rozdział 2. Czynniki biologiczne (genetyczne) wpływające na rozwój psychiczny i powstawanie zaburzeń – Ewa Bartnik . . .	29
---	-----------

Wstęp	29
Rodowody i dziedziczenie	29
Komplikacje rodowodów – piętno genomowe, mutacje dynamiczne i dziedziczenie mitochondrialne	31
Zaburzenia związane ze zmianami w wielu genach	31
Badania bliźniąt	32
Ryzyko względne	32
Szukanie genów dla chorób powodowanych przez pojedyncze cechy (geny kandydaci) i szukanie genów za pomocą analizy sprzężeń	32
Inne metody szukania genów odpowiedzialnych za daną chorobę	33
Metody badania wspólnych alleli	34
Badania asocjacji	34
Badania na modelach zwierzęcych	34
Wyniki badań	35
Przykłady znanych chorób, których objawami są m.in. zaburzenia psychiczne	35
Zespół Williamsa	35
Zespół Wolframa	35
Porfiria i koproporfiria	35
Charakterystyka znanych chorób psychicznych w aspekcie związanych z nimi genów	36
Schizofrenia	36
Choroba dwubiegunowa	36
Agresja (oksydaza monoamin A oraz oksydaza monoamin B)	37
Alkoholizm	37
Autyzm	38
Anoreksja, bulimia	38
Dysleksja	38
Perspektywy	39

Rozdział 3. Czynniki psychospołeczne w psychiatrii dzieci i młodzieży

— Maria Orwid	41
-------------------------	----

Rozdział 4. Wywiady, ocena, diagnoza w psychiatrii dzieci i młodzieży

— Jadwiga Komender	53
Wywiad z rodzicami	54
Wywiad z dzieckiem	56
Ocena	57
Diagnoza	57

Rozdział 5. Badania psychologiczne w psychiatrii dzieci i młodzieży

— Małgorzata Talarczyk	59
Wstęp	59
Rozmowa psychologiczna	60
Badanie procesów poznawczych – metody diagnostyczne	60
Badanie procesów emocjonalnych dzieci i młodzieży – metody diagnostyczne	62
Uwagi końcowe	64

CZĘŚĆ KLINICZNA

Rozdział 6. Klasyfikacja zaburzeń psychicznych u dzieci i młodzieży

— Jacek Bomba	68
Wstęp	68
Klasyfikacje obecnie obowiązujące	70
Współchorobowość	73

Zaburzenia rozpoczynające się w niemowlęctwie i wczesnym dzieciństwie oraz dzieciństwie do 6. roku życia

Rozdział 7. Wczesne dzieciństwo – Irena Namysłowska 75

Małżeństwo, rodzina wychowująca małe dziecko, rodzina z dzieckiem w wieku przedszkolnym	75
Rozwój psychiczny dziecka — od urodzenia do pójścia do szkoły	75
Rozwój indywidualny dziecka	78
Okres niemowlęcy, poniemowlęcy i okres przedszkolny życia dziecka	80

Rozdział 8. Upośledzenie umysłowe – niepełnosprawność umysłowa

— Jadwiga Komender	92
Epidemiologia	93
Podział upośledzenia umysłowego	94
Etiologia	94
Przyczyny organiczne i genetyczne	95
Zespół Downa	96
Zespół „kruchego” chromosomu X	96
Zespół Pradera-Williego	97
Zespół Angelmana	98
Zespół Smitha-Magenisa	98
Tak zwany zespół miauczenia kota (cri du chat syndrom)	98
Zaburzenia związane z chromosomami płciowymi	98
Zespół Turnera	99
Zespół Noonan	99

Zespół Klinefeltera	99
Zespół XXY	99
Zaburzenie zależne od jednej pary genów patologicznych	100
Zaburzenia metaboliczne uwarunkowane genetycznie	100
Fenylketonuria	101
Zespół Lescha-Nyhana	101
Zaburzenia związane z okresem ciąży	102
Czynniki okołoporodowe	102
Zaburzenia uwarunkowane czynnikami działającymi po okresie okołoporodowym	102
Funkcjonowanie w zależności od stopnia upośledzenia	103
Upośledzenie umysłowe lekkie	103
Upośledzenie umysłowe w stopniu głębszym	103
Zaburzenia psychiczne występujące u osób upośledzonych umysłowo	104
Rola psychiatry dziecięcego	104
Prowadzenie dziecka upośledzonego umysłowo	106
Dostarczenie nowych informacji	106
Konsultacja genetyczna	107
Promowanie rozwoju dziecka	107
Namawianie do nauczania zgodnego z możliwościami dziecka	107
Udzielanie wsparcia emocjonalnego i społecznego	108

Rozdział 9. Całościowe zaburzenia rozwojowe – Hanna Jaklewicz

F84.0 Autyzm dziecięcy	110
Definicja	111
Autyzm w klasyfikacji DSM i ICD	111
Epidemiologia	113
Rozwój koncepcji genezy autyzmu	114
Obraz kliniczny autyzmu	117
Autyzm – 3.–5. rok życia	118
Autyzm – 5.–7. rok życia	119
Wychodzenie z autyzmu	120
Autyzm dziecięcy w badaniach własnych	120
F84.1 Autyzm atypowy	123
F84.2 Zespół Retta	124
Epidemiologia	124
Etiologia	124
Obraz kliniczny	124
F84.3 Dziecięce zaburzenia dezintegracyjne	125
Epidemiologia	125
Etiologia	126
Obraz kliniczny i kryteria diagnostyczne	126
F84.4 Zaburzenia hiperkinetyczne z towarzyszącym upośledzeniem umysłowym i ruchami stereotypowymi	126
F84.5 Zespół Aspergera	126
Definicja	127
Epidemiologia	127
Obraz kliniczny	127
Rokowanie	128
F84.9 Całościowe zaburzenia rozwojowe nie określone	128

Rozdział 10. Zaburzenia emocjonalne rozpoczynające się w dzieciństwie

– Lidia Popok	129
F93.0 Lęk przed separacją w dzieciństwie	129
Definicja	129
Epidemiologia	130

Etiologia	130
Obraz kliniczny	130
Różnicowanie	132
Rokowanie	132
Leczenie	132
F93.1 Zaburzenia lękowe w postaci fobii w dzieciństwie	132
Definicja	132
Epidemiologia	132
Etiologia	133
Obraz kliniczny	133
Różnicowanie	134
Rokowanie	134
Leczenie	134
F93.2 Lęk społeczny w dzieciństwie	134
Definicja	134
Epidemiologia	134
Etiologia	134
Obraz kliniczny	135
Różnicowanie	136
Rokowanie	136
Leczenie	136
F93.3 Zaburzenia związane z rywalizacją w rodzeństwie	136
Rys historyczny	136
Epidemiologia	137
Etiologia	137
Obraz kliniczny	137
Różnicowanie i rokowanie	138
Leczenie	138
F93.8 Inne zaburzenia emocjonalne okresu dzieciństwa	138
F93.80 Uogólnione zaburzenie lękowe w dzieciństwie	139
Epidemiologia	139
Etiologia	139
Obraz kliniczny	139
Różnicowanie	140
Rokowanie	140
Leczenie	140
Rozdział 11. Zaburzenia funkcjonowania społecznego rozpoczynające się w dzieciństwie lub w wieku młodzieńczym – Lidia Popek	142
F94.0 Mutyzm wybiórczy	142
Definicja	142
Rys historyczny	142
Epidemiologia	143
Etiologia	143
Obraz kliniczny	144
Rozpoznanie różnicowe	145
Rokowanie	145
Leczenie	145
Zaburzenia więzi w dzieciństwie	146
F94.1 Reaktywne zaburzenia przywiązania w dzieciństwie	147
Definicja	147
Epidemiologia	147
Etiologia	147
Obraz kliniczny	148
Rozpoznanie różnicowe	148
F94.2 Zaburzenia selektywności przywiązania w dzieciństwie	149
Epidemiologia	149

Etiologia	149
Obraz kliniczny	149
Rozpoznanie różnicowe	150
Rokowanie	150
Leczenie	150

Rozdział 12. Inne zaburzenia zachowania i emocji rozpoczynające się w dzieciństwie i w wieku młodzieńczym – Lidia Popek

F98.0 Moczzenie mimowolne (<i>enuresis</i>) nieorganiczne	152
Definicja	152
Epidemiologia	152
Etiologia	153
Obraz kliniczny	154
Różnicowanie	154
Rokowanie	155
Leczenie	155
F98.1 Zanieczyszczanie się kałem (<i>encopresis</i>) nieorganiczne	156
Definicja	156
Epidemiologia	156
Etiologia	156
Obraz kliniczny	157
Różnicowanie	157
Rokowanie	158
Leczenie	158
Zaburzenia odżywiania i jedzenia w niemowlęctwie i dzieciństwie	158
F98.2 Zaburzenia odżywiania w niemowlęctwie i dzieciństwie	158
Definicja	158
Rys historyczny	159
Epidemiologia	159
Etiologia	159
Obraz kliniczny	159
Różnicowanie	161
Rokowanie	161
Leczenie	161
F98.3 <i>Pica</i> w niemowlęctwie lub w dzieciństwie	162
Definicja	162
Rys historyczny	162
Epidemiologia	162
Etiologia	162
Obraz kliniczny	162
Rokowanie	163
Leczenie	163
F98.4 Stereotypie ruchowe	163
Definicja	163
Rys historyczny	163
Epidemiologia	163
Etiologia	164
Obraz kliniczny	164
Różnicowanie	164
Rokowanie	165
Leczenie	165
F98.5 Jąkanie (zacinanie się)	165
Definicja	165
Epidemiologia	165
Etiologia	165
Obraz kliniczny	166
Leczenie	167

Rozdział 20. Adolescencja – wiek dorastania – Irena Namysłowska	231
Rodzina z dziećmi dorastającymi i opuszczającymi dom	231
Adolescencja – indywidualny rozwój psychiczny	234
Adolescencja – rozwój fizyczny	235
Adolescencja – rozwój poznawczy	237
Adolescencja – rozwój emocjonalno-społeczny	238
 Rozdział 21. Zaburzenia odżywiania – Andrzej Rajewski	247
Regulacja odżywiania i masy ciała	247
Biologiczna regulacja odżywiania	247
Psychologiczne i społeczne uwarunkowania regulacji odżywiania	248
Rys historyczny	248
Podział i epidemiologia zaburzeń odżywiania	249
Etiologia i patogenezę zaburzeń odżywiania	250
Etiologia i patogenezę jadłowstrętu psychicznego	250
Etiologia i patogenezę bulimii	252
Kryteria diagnostyczne zaburzeń odżywiania	254
Kryteria diagnostyczne jadłowstrętu psychicznego	254
Kryteria diagnostyczne bulimii	254
Obraz kliniczny i przebieg jadłowstrętu psychicznego	255
Rozpoznanie różnicowe jadłowstrętu psychicznego	257
Obraz kliniczny i przebieg bulimii	258
Rozpoznanie różnicowe bulimii	259
Leczenie zaburzeń odżywiania	259
Leczenie jadłowstrętu psychicznego	260
Leczenie bulimii	262
 Rozdział 22. Depresja młodzieńcza – Jacek Bomba	266
Obraz kliniczny depresji młodzieńczej	268
Wymiar biologiczny	271
Wymiar psychologiczny	272
Leczenie	275
Cele psychoterapii	276
Relacja terapeutyczna	276
 Rozdział 23. Zaburzenie obsesyjno-kompulsyjne, zaburzenia dysocjacyjne – Jolanta Rabe-Jabłońska	280
Zaburzenie obsesyjno-kompulsyjne	280
Epidemiologia	280
Etiologia	280
Genetyka	286
Obraz kliniczny	286
Przebieg	289
Leczenie zaburzenia obsesyjno-kompulsyjnego	292
Zaburzenia konwersyjne	295
Epidemiologia	295
Etiologia	295
Obraz kliniczny	296
Przebieg	296
Leczenie	296
Zaburzenia dysocjacyjne	297
Epidemiologia	297

Obraz kliniczny	297
Etiologia	298
Leczenie	298
Rozdział 24. Zaburzenia psychotyczne w okresie adolescencji	
– <i>Zofia Bronowska</i>	300
Wstęp	300
Zaburzenia psychotyczne w przebiegu chorób somatycznych	302
Zaburzenia psychiczne u osób zażywających substancje psychoaktywne	303
Krótkotrwałe dekompensacje psychotyczne	305
Psychozy czynnościowe	306
Schizofrenia w okresie dorastania	307
Kryteria diagnostyczne	307
Epidemiologia	308
Obraz kliniczny i przebieg	309
Rokowanie	313
Neurorozwojowa hipoteza etiologii schizofrenii	315
Leczenie	318
Rozdział 25. Zaburzenia afektywne u dzieci i młodzieży	
– <i>Jolanta Rabe-Jabłońska</i>	324
Duża depresja – pojedynczy epizod. Nawracająca duża depresja. Dystymia	325
Epidemiologia	325
Etiologia	325
Obraz kliniczny	326
Przebieg	328
Leczenie zaburzeń depresyjnych	328
Choroba afektywna dwubiegunowa. Mania. Cyklotymia	331
Choroba afektywna dwubiegunowa	331
Mania	331
Przebieg CHAD u dzieci i młodzieży	333
Cyklotymia	333
Leczenie choroby afektywnej	334
Rozdział 26. Uzależnienie od alkoholu i substancji psychoaktywnych	
– <i>Jolanta Rabe-Jabłońska</i>	336
Uzależnienie od alkoholu	336
Epidemiologia	337
Etiologia	337
Przebieg	338
Leczenie	339
Dzieci alkoholików	339
Uzależnienie od substancji psychoaktywnych. Opiaty, kanabinoły, leki nasenne i uspokajające, kokaína, substancje stymulujące, halucynogeny, nikotyna, lotne rozpuszczalniki	339
Amfetamina i substancje o działaniu amfetaminopodobnym	340
Epidemiologia	340
Intoksykacja	340
Uzależnienie od amfetaminy	341
Zaburzenia psychiczne związane z używaniem amfetaminy lub substancji o podobnym działaniu	341
Przebieg	341
Uzależnienie od kanabinoidów	342
Epidemiologia	342
Przebieg	342
Intoksykacja	343

Zaburzenia psychiczne związane z używaniem konopii	343
Testy laboratoryjne	344
Uzależnienie od opiatów	344
Epidemiologia	344
Przebieg	344
Intoksykacja	344
Zespół odstawienia	345
Zaburzenia psychiczne związane z używaniem opiatów	345
Uzależnienie od lotnych rozpuszczalników	345
Epidemiologia	346
Przebieg	346
Intoksykacja	346
Zaburzenia psychiczne związane z używaniem lotnych rozpuszczalników	346
Uzależnienie od kokainy	346
Epidemiologia	347
Przebieg	347
Intoksykacja	347
Zespół odstawienia	347
Uzależnienie od środków nasennych i uspokajających	348
Uzależnienie od halucynogenów	348
Uzależnienie od fencyklidyny	349
Politoksykomania	350
Zaburzenia związane z używaniem innych substancji psychoaktywnych	350
Podwójna diagnoza	350
Zasady leczenia osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych	351

Istotne problemy psychiatrii dzieci i młodzieży

Rozdział 27. Przemoc w rodzinie. Maltretowanie fizyczne i wykorzystywanie seksualne dzieci i młodzieży

– Ryszard Izdebski, Maria de Barbaro, Wanda Szaszkiwicz	352
Wprowadzenie	352
Perspektywa teoretyczna	355
Czym jest przemoc w rodzinie?	357
Rozpoznawanie przemocy	359
Skutki przemocy	359
Postępowanie terapeutyczne w sytuacji przemocy	362
Interwencja w kryzysie	362
Psychoterapią ofiar przemocy	362
Podsumowanie	366
Wykorzystywanie seksualne dzieci i młodzieży	366
Definicje wykorzystywania seksualnego	367
Skala zjawiska – dane liczbowe	368
Czynniki uruchamiające oraz czynniki blokujące wykorzystywanie seksualne	369
Formy wykorzystywania seksualnego	370
Podłoże psychopatologiczne czynu pedofilnego	370
Wykorzystywanie seksualne w rodzinie	371
Sytuacja emocjonalna wykorzystywanego seksualnie dziecka	372
Następstwa wykorzystywania seksualnego	374
Następstwa nieujawnionego wykorzystywania seksualnego	374
Następstwa ujawnionego wykorzystywania seksualnego	375
Osoby spoza rodziny wobec informacji o wykorzystywaniu seksualnym	376
Postępowanie po ujawnieniu faktu wykorzystywania seksualnego	377
Pomoc dla matki dziecka wykorzystywanego seksualnie	378
Pomoc psychologa dla dziecka wykorzystywanego seksualnie	378
Pomoc rodzinie	379

Rozdział 28. Zaburzenia psychiczne w chorobach somatycznych	
– Tomasz Wolańczyk	382
Wstęp	382
Zaburzenia narządów zmysłów	383
Zaburzenia słuchu	383
Zaburzenia widzenia	383
Choroby układu nerwowego	384
Mózgowe porażenie dziecięce	384
Padaczka	385
Urazy głowy	389
Migrena i inne bóle głowy	389
Infekcje	390
Majaczenie (ostra zespół mózgowy)	390
Zaburzenia psychiczne poinfekcyjne	391
Infekcje paciorkowcowe	392
Płaszewica Sydenhama (płaszewica mniejsza)	392
Popaciorkowcowe autoimmunologiczne zaburzenia neuropsychiatryczne u dzieci (PANDAS)	392
Zespół nabytego niedoboru odporności (AIDS) i zakażenie HIV	393
Choroby endokrynologiczne	394
Cukrzyca insulinozależna	394
Nadczynność tarczycy	395
Niedoczynność tarczycy	395
Choroby metaboliczne	395
Mukopolisacharydozy	396
Fenyloketonuria	397
Galaktozemia	397
Zespół Lescha-Nyhana	397
Choroby układu oddechowego	398
Dychawica oskrzelowa (astma)	398
Mukowiscydoza	399
Choroby hematologiczne	399
Hemofilia	399
Wpływ choroby przewlekłej na rozwój dziecka i funkcjonowanie rodziny	400

Metody terapeutyczne w psychiatrii dzieci i młodzieży

Rozdział 29. Psychoterapia psychoanalityczna dzieci i młodzieży	
– Katarzyna Schier	406
Wstęp	406
Początki psychoanalizy dzieci	408
Zasady terapeutyczne	411
Przymierze terapeutyczne w leczeniu dzieci i młodzieży	412
Przeniesienie	414
Przeciwprzeniesienie	417
Opór w terapii psychoanalitycznej	419
Zakończenie terapii	420

Rozdział 30. Psychoterapia behawioralno-poznawcza	
– Anita Bryńska	425
Behawioryzm. Terapia behawioralna	425
Terapia poznawcza. Terapia behawioralno-poznawcza	427
Zaburzenia depresyjne	429
Zaburzenia lękowe	431
Zaburzenia odżywiania	433

Zaburzenie obsesyjno-kompulsyjne	437
Zespół nadpobudliwości psychoruchowej	442
Zaburzenia zachowania	444
Rozdział 31. Terapia rodzin – Barbara Józefik	448
Wstęp	448
Myślenie systemowe	449
Definicja systemu	450
Przyczynowość cyrkularna	451
Rodzina jako system	451
Rozumienie objawów. Wprowadzanie zmiany	452
Systemowa terapia rodzin	453
Wczesne podejście systemowe	453
Nurt transgeneracyjny	455
Nurt społecznego konstrukcjonizmu	456
Myślenie systemowe i terapia rodzin w zaburzeniach emocjonalnych dzieci i młodzieży	459
Kontekst zastosowania terapii rodzin	461
Wstępna konsultacja rodzinna	461
Cele systemowej terapii rodzin	462
Formy terapii systemowej	463
Miejsce prowadzenia terapii rodzin	464
Terapeuta rodzinny	464
Terapia rodzin w wybranych problemach	466
Terapia rodzin w próbach samobójczych	466
Terapia rodzin w anoreksji	467
Dylematy	469
Poradnictwo rodzinne	470
Podsumowanie	470
Rozdział 32. Kryzysy i interwencja kryzysowa w terapii dzieci i młodzieży	
– Wanda Badura-Madej	474
Teoria kryzysu i interwencji kryzysowej	474
Miejsce i swoistość interwencji kryzysowej w leczeniu dzieci i młodzieży	478
Interwencja kryzysowa wobec dzieci po wydarzeniach traumatycznych	481
Interwencja kryzysowa w przypadku utraty i żałoby	484
Interwencja kryzysowa w przypadku samobójczej śmierci dziecka	486
Interwencja kryzysowa wobec rodziny w kryzysie	487
Rozdział 33. Farmakoterapia zaburzeń psychicznych u dzieci i młodzieży	
– Andrzej Rajewski	491
Wstęp	491
Czynniki warunkujące działanie leków psychotropowych w okresie rozwoju	492
Cechy farmakokinetyki wieku rozwojowego	493
Leczenie schizofrenii oraz psychoz pokrewnych u dzieci i młodzieży	494
Leczenie objawów ubocznych ponuroleptycznych	497
Leczenie zaburzeń afektywnych u dzieci i młodzieży	497
Leczenie epizodów depresyjnych i zaburzeń depresyjnych nawracających	497
Leczenie epizodu maniakalnego i zaburzeń afektywnych dwubiegunowych	499
Leczenie całościowych zaburzeń rozwojowych	501
Leczenie zaburzeń hiperkinetycznych (zespołu deficytu uwagi i nadpobudliwości psychoruchowej)	501
Leczenie specyficznych zaburzeń rozwoju	502
Leczenie zaburzeń zachowania i mieszanych zaburzeń zachowania i emocji	502
Leczenie tików	503
Leczenie nieorganicznego moczenia mimowolnego oraz nieorganicznego zanieczyszczania się kałem	503

Leczenie zaburzeń lękowych	504
Zaburzenia lękowe uogólnione	504
Fobia społeczna, fobia szkolna, selektywny mutyzm	504
Lęk napadowy i agorafobia	504
Zaburzenia stresowe pourazowe	504
Leczenie zaburzeń obsesyjno-kompulsyjnych	505
Leczenie zaburzeń odżywiania	505
Leczenie zaburzeń odżywiania występujących we wczesnym dzieciństwie	505
Leczenie jadłowstrętu psychicznego	505
Leczenie bulimii	506

Rozdział 34. Integracja leczenia – próba syntezy – Jacek Bomba 511

Wstęp	511
Teoretyczne założenia terapii	512
Podstawa i zasady postępowania zintegrowanego	513
Stan bieżący	514
Zgoda na leczenie a leczenie kompleksowe	515
Psychoterapia	515
Swoiste i nieswoiste czynniki psychoterapii	516
Miejsce elementów składowych w leczeniu zintegrowanym	517
Uwagi końcowe	518

Skorowidz 521